

Leider 'ondergrondsche' verliest vertrouwen

Deel 56 uit de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'

Door: Henk G. Westland, luitenant-kolonel b.d.

Wachtmeester Verkerk is fel anti-Duits en handelt daarnaar. Echter, later als plaatselijk commandant van Rockanje wordt hij onvoorzichtig en lijkt niet meer opgewassen tegen de spanning die het illegale werk met zich meebrengt.

Wouter Verkerk (25), na de capitulatie eervol ontslagen als korporaal der Politietroepen, solliciteert bij het Korps Rijksveldwacht. Begin augustus 1940 wordt hij aangesteld als tijdelijk rijksveldwachter in het vestingstadje Brielle op het Zuid-Hollandse eiland Voorne en kort daarop wordt Geervliet zijn nieuwe standplaats. Na een spoedcursus bij de 'Opleidings-school Rijksveldwacht' in Hilversum mag hij zich rijksveldwachter noemen.

Echter, de bezetter heeft andere plannen met het Korps Rijksveldwacht. Het korps wordt opgeheven en het personeel gaat met terugwerkende kracht per 1 maart 1941 over naar de Marechaussee. Verkerk wordt dan ingedeeld als marechaussee te Geervliet, en vanaf medio juli 1941 te Rockanje. Eerder, op 10 april, is hij gehuwd met Margaretha van Straten, afkomstig uit Amsterdam. Ze gaan in het dorp Rockanje wonen en in februari 1944 wordt een dochtertje geboren.

Per 1 maart 1943 volgt wederom een reorganisatie van de politiemacht en wordt Verkerk ontslagen als marechaussee. Hij wordt aangesteld als wachtmeester van de Staatspolitie en ingedeeld bij nieuwe 'Marechaussee (Gendarmerie)', groep Hellevoetsluis, post Rockanje. Zijn postcommandant is vanaf dan opperwachtmeester De Grijp, pro-Duitsgezind en lid van het Rechtsfront. In oktober 1943 wordt wachtmeester Beek in Rockanje geplaatst. Verkerk en Beek liggen elkaar niet, er bestaat rivaliteit tussen de twee over wie bijvoorbeeld bij afwezigheid van de postcommandant de plaatsvervanger is. Verkerk ziet zichzelf na de oorlog als opvolger van de postcommandant.

Illegaliteit op Voorne

In 1943 ontstaat de illegaliteit in Rockanje in meer georganiseerde vorm, zoals de LO, de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers. Een getuige: "In het begin was Verkerk van de hele ploeg zo iets als de aanvoerder. Hij heeft eigenlijk die groep van illegale werkers zo'n beetje op poten gezet. Hij praatte erg makkelijk en met iedereen." Diezelfde persoon over een later gesprek met Verkerk: "Het ging om het oprichten van de zogenaamde Ordedienst, die bij een eventuele instorting van het Duitse leger het heft in handen zou nemen." Verkerk maakt inderdaad deel uit van die Ordedienst (OD), hij werkt onder reserve kapitein ir. P.F. (Pieter) van der Wallen, directeur van de kalkbranderij in Brielle.

Inselkommandant

Voorne maakt deel uit van de Duitse *Atlantikwall*. Sinds oktober 1943 is daar gelegerd *Wolgatatarische Infanterie-Bataillon 826* met als commandant *major* Schermuly, die tevens de commandant van het eiland is. Deze *inselkommandant* regeert met harde hand: wegens "terroristische daden" laat hij op 11 oktober 1944 één man en op 6 december zes mannen doodschieten en hun huizen in brand steken. Drie van die zes mannen wonen in Rockanje. Een trouwe handlanger van Schermuly is autohandelaar Spinks uit Rockanje, NSB-lid en postcommandant van de Landwacht. Hij oefent een ware terreur uit op eiland, niets lijkt hem te ontgaan.

Opbouw Binnenlandsche Strijdkrachten

Eind oktober 1944, het zuiden van Nederland is al bevrijd, komt de opdracht



Rijksveldwachter W.W.C. Verkerk

Wouter Wilhelmus Cornelis Verkerk wordt geboren op 8 mei 1915 in Amsterdam, als enig kind van vuurstoker Cornelis Verkerk. Wouter groeit op in Amsterdam, volgt na de lagere school vier jaar lang de avondambachtsschool en gaat aan het werk als elektricien.

In november 1935 meldt hij zich als dienstplichtige in de Oranje Nassaukazern te Harderwijk bij 7 Regiment Infanterie. Hij wordt opgeleid tot onderofficier en gaat tien maanden later als sergeant-effectief met groot verlof. Kort daarop verbindt hij zich op 23 oktober als vrijwilliger aan de Koninklijke Landmacht voor de dienst bij het Korps Politietroepen (PT). Na zijn opleiding bij het Depot PT in Nieuwersluis wordt hij medio februari 1937 als korporaal geplaatst bij de groep Nederweert. Hierna volgen plaatsingen bij de groepen Roermond (oktober 1937) en Amsterdam (maart 1939). Gedurende de meidagen 1940 is hij in Nederweert waar de PT betrokken is bij gevechten, maar over Verkerks persoonlijke belevenissen daar is niets bekend. Na de capitulatie wordt korporaal Verkerk per 15 juli eervol ontslagen en op wachtgeld gesteld.

om in bezet gebied de organisatie van de Binnenlandsche Strijdkrachten voor te bereiden zoals het formeren van bewakingstroepen. Die troepen zullen na de bevrijding optreden voor ordehandhaving, arrestatie van NSB'ers, grensbewaking en als hulppolitie enzovoort. Op Voorne benoemt districtscommandant Van der Wallen de plaatselijke commandanten; voor Rockanje is dit wachtmeester Verkerk.

Wouter Verkerk is nu druk met het be-mannen van de bewakingstroepen, maar lijkt niet meer opgewassen tegen de aard van het illegale werk. Hij praat er te veel over, ook in het café en in het distributie-

kantoor, en toont aan kandidaten zomaar lijsten met deelnemers, soms wel dertig namen. Volgens getuigen is Verkerk "te onrustig, te zenuwachtig geworden." De executie van 6 december en het ontvangen van een brief met een waarschuwing dat hij moet vertrekken, zullen daarbij niet hebben geholpen. Maar op een aanbod om onder te duiken, terwijl voor zijn vrouw en dochtertje zal worden gezorgd, gaat hij niet in, daarvoor is hij te gedreven. Iemand gaat zelfs naar Brielle om Van der Wallen te waarschuwen. Verkerks optreden wekt geen vertrouwen meer; sommigen nemen voorzorgsmaatregelen en slapen bijvoorbeeld niet meer thuis.

En dan wordt Verkerk in de nacht van 17 op 18 december gearresteerd.

Aanleiding tot arrestatie

Ook wachtmeester Beek wordt door zijn collega benaderd. "In oktober of november 1944 vertelde de wachtmeester Verkerk mij dat hij de leider was van de ondergrondse te Rockanje. Hij zeide dat hij ook mij als lid daarvan had opgegeven en vroeg of ik wacht- en patrouillediensten wilde doen. Ik zeide hem dat ik daar niet op inging, omdat het mijns inziens te gevaarlijk was."

Beek informeert bij collega's uit Nieuw-Helvoet en Nieuwenhoorn; die waarschuwen hem niet mee te doen omdat "Verkerk nogal praatlustig was." Dit vertelt hij later aan zijn postcommandant: "Waarom ik het tegen De Grijp vertelde, weet ik eigenlijk nog niet, want ik had er geen enkele bijbedoeling mee." De Grijp: "Te Rockanje was het algemeen bekend dat Verkerk ondergronds werk deed. Voorheen had ik daarom al vermoedens gehad dat Verkerk aan de ondergrondse was, doch toen Beek het mij vertelde wist ik het zeker. Ongeveer drie weken later heb ik Verkerk gewaarschuwd dat hij moest ophouden met zijn ondergronds werk, omdat er te veel gevaren voor ons en onze gezinnen aan verbonden waren."

Op 17 december loopt De Grijp in Rockanje Spinks tegen het lijf, die hem vraagt 's avonds bij hem te komen. De Grijp over Spinks: "Die vertelde dat hij opdracht had van de Duitse *Insel-Kommandant* om eens te onderzoeken wie er te Rockanje aan de ondergrondse waren.

Hij zeide dat de Duitsers mij, Beek en Verkerk ervan verdachten en van plan waren om ons te arresteren. Hij vroeg mij ook wat ik van Verkerk wist. Spinks vertelde mij dat hij alles wist omtrent de ondergrondse te Rockanje en dreigde met strenge Duitse maatregelen. Als ik niet wilde praten..." De Grijp vertelt wat hij van Beek heeft gehoord, en moet hem dan halen om dit te bevestigen. Wanneer de twee de woning van Spinks verlaten, zien ze al Duitse patrouilles in de omgeving van de Bankweg waar Verkerk woont. Enige tijd later wordt Verkerk opgepakt.

Golf van arrestaties

In de nacht van 19 op 20 december gebeurt waarvoor menigeen zo bang was. In Rockanje wordt een aantal mannen opgepakt waarvan de namen door Verkerk zijn genoemd; gelukkig weten enkelen tijdig van het eiland te komen. Bij toeval, waarschijnlijk door een naamsverwarring, vinden Duitse soldaten in de woning van het gezin Hoogvliet nog een verborgen Engelse piloot: vader, zoon en dochter worden gearresteerd. De arrestanten worden opgesloten in een bunker in de buurt, maar Verkerk in een bunker bij Oostvoorne.

Het verbergen van een Engelse piloot geldt als *feindbegünstigung*. In de middag van de 20e worden vader en zoon Hoogvliet door een *standgericht* ter dood veroordeeld en daarna geëxecuteerd; hun huis wordt in brand gestoken.

Op die dag worden ook districtscommandant Van der Wallen en rentmeester Van Itersen, de plaatselijk commandant van Oostvoorne, gearresteerd. Van Itersen mag na verhoor weer naar huis, maar wordt twee dagen later met nog zeven andere OD'ers opgepakt. In de middag van die 22e worden deze OD'ers samen met Verkerk in een militaire bus naar Rockanje gereden waar nog eens elf lotgenoten (waaronder dochter Hoogvliet) moeten instappen. De rit gaat naar de gevangenis Haagsche Veer in Rotterdam. In de avond van de volgende dag worden alle twintig door de *Sicherheitspolizei* opgehaald en overgebracht naar de *Polizeigefängnis Scheveningen*.

Twee Rockanjenaren kunnen in de bus of gevangenis kort met 'politie' Verkerk

spreken en verhalen over wat hij heeft gezegd: "Ja, ze hebben me rot geslagen. Ik kon niet anders" en "Ik heb niet anders kunnen handelen, wil je alle bekenden de groeten doen, want ik zal de kogel wel krijgen."

Represaille

Op 17 februari 1945 wordt de waarnemend NSB-burgemeester van de gemeente Nieuw-Beijerland op de Provincialeweg ter hoogte van de Oud-Heinenoordseweg geliquideerd door leden van de 'knokploeg Zinkweg'. De volgende morgen worden tien gevangenen uit de gevangenis van Scheveningen, waaronder Wouter Verkerk en Pieter van der Wallen, naar de bewuste plek aan de Provincialeweg gebracht en daar als represaille door een vuurpeloton van de *Ordnungspolizei* doodgeschoten.

Wouter Verkerk is eerst te Heinenoord begraven en enkele maanden later herbegraven op de Nieuwe Oosterbegraafplaats te Amsterdam. In 1950 is voor deze gevallen aan de Provincialeweg bij Heinenoord het monument 'Moeder' onthuld.

Van de overige gearresteerden mogen er drie na twee maanden naar huis. Van de andere vijftien worden twee op 8 maart als represaille voor de aanslag op de *Höherer SS- und Polizeiführer* Rauter met 47 anderen te Leusden doodgeschoten. De overigen worden ingezet voor de *arbeitseinsatz*, waarvan er drie ontsnappen en er twee omkomen in concentratiekampen, waaronder Van Itersen.

Opperwachtmeester **H. de Grijp** wordt met toepassing van het Zuiveringsbesluit 1945 ontslagen met verval van rechten en wachtmeester **Beek** krijgt een disciplinaire maatregel opgelegd.

Inselkommandant Schemuly wordt in 1947 in Duitsland gearresteerd. In Nederland krijgt hij twintig jaar gevangenisstraf opgelegd; na strafvermindering wordt hij in 1956 uitgewezen. Tegen NSB'er **Spinks** wordt in 1949 een levenslange gevangenisstraf geëist; de veroordeling en de uitvoering daarvan is nog niet bij de auteur bekend.

Bronnen: o.a. 'Rockanje in oorlogstijd (1940-1945)' (1987) door H. van der Graaf; 'Duitse militaire standrechtelijke executies in Zeeland september-december 1944' (2013) door H. Sakkers.

De auteur verricht historisch onderzoek naar de gevallen die in de oorlog 1940-1945 behoorden tot de (Koninklijke) Marechaussee.

Wilt u reageren? Uw reactie is welkom op het redactieadres of rechtstreeks per e-mail aan de auteur op marchaussee4045@gmail.com.

Marechaussee Contact
23e jaargang | nummer 1
Februari 2022

Marechaussee Contact is een uitgave van Stichting Marechaussee Contact en verschijnt tweemaandelijks.

Aan de inhoud wordt veel zorg besteed, echter noch de stichting noch de redactie aanvaardt enige aansprakelijkheid voor eventuele fouten en/of onvolkomenheden. Door derden aangeleverde inhoud geeft niet noodzakelijk de mening van de stichting of de redactie weer. De redactie behoudt zich het recht voor door derden ingezonden kopij aan te passen, in te korten, of niet te plaatsen.

Voor het overnemen van artikelen, gedeelten daarvan en/of foto's is toestemming van de redactie vereist. Na verkregen toestemming dienen de bron, de artikelkop en de naam van de auteur te worden vermeld.

Redactie

Martin Aalbers
Mieke Bloemheuvel (eindredactie)
Rob van Cutsem
Willem Geense
Henk Rijke
Henk Westland (coördinatie & eindredactie)

Aan dit nummer werkten mee

Frans Beerman
Kees Poelma

Contact met de redactie

Postbus 125, 7590 AC Denekamp
t.a.v. Redactie Marechaussee Contact
redactie@marechausseecontact.nl

Wijzigen van adresgegevens / opzeggen

ledensecretaris@marechausseecontact.nl
(zie verder pagina SMC-informatie bij administratie en werving)

Vormgeving

Pleun van der Linde,
Content Innovators BV, Den Haag

Druk

Wilco BV, Amersfoort

Aanleveren kopij voor een volgende uitgave

Voor het aanleveren van kopij graag eerst contact opnemen met de redactie.

3	Observaties
4	Agenda Activiteiten voor en door (oud-)marechaussees
5	Nestelpennen QIT-basistraining Marechaussee en politie ondertekenen speurhondconvenant
6	In gesprek met... Lopen buiten de gebaande paden
10	Voor u gelezen 146 schoten
13	Dienstplichtigen Hoe staat de 'groene' KMar ervoor in het Marechausseemuseum?
16	Op missie Waren alle VN-missies maar zo vreedzaam
18	Uit 'De Marechaussee grijpt in' Een bril voor de gezondheid
20	1940 -1945 Leider 'ondergrondse' verliest vertrouwen
22	Vrienden van het museum De KMar en het inlichtingenwerk tijdens de Koude Oorlog
25	Grensveiligheidsdienst Spionageschip in de Amsterdamse haven
26	Personalía
27	SMC-informatie



Foto omslag:
2021, Lelystad Airport,
oefening Quick Identification Team (QIT)
Foto: Mediacentrum Defensie | Christian Schrik